

Opvoering houtproductie in Noord-Brabant

In de dagbladers is, enige maanden geleden, uitgebreid aandacht besteed aan een interessant initiatief in Noord-Brabant. Daar wil men in kleine bosbezittingen via samenwerking van de eigenaren tot een verhoging van de houtproductie komen, met alle nuttige effecten van dien. In landen als Zweden en Finland maar ook in Noord-Amerika onderkent men al sinds lang de betekenis van de kleine bosbezitter voor de houtproductie.

Wij vroegen de heer Volmuller, Hoofd Bosbouw van de Heidemij, in dit Bos en Hout Bericht iets meer te vertellen over dit initiatief, waar zijn onderneming nauw bij is betrokken.

vdM

Houtproductieplan Brabantse bossen

Voor tal van doeleinden heeft de huidige samenleving – en dat geldt zowel voor de welvaarts- als de ontwikkelingslanden – hout nodig. Bevolkingsgroei en toenemende welvaart leiden er onvermijdelijk toe dat een tekort aan hout zal ontstaan. Dit tekort zal gepaard gaan met aanzienlijke prijsstijgingen van hout en houtprodukten.

De EG is voor zijn behoefte aan hout en houtprodukten sterk afhankelijk van de import en wel voor 60%, Nederland zelfs voor 92%. Na olie vormt de import van hout en houtprodukten de grootste negatieve post op de handelsbalans van de EG. De Minister van Economische Zaken heeft in zijn brief van 18 mei 1983 aan de Tweede Kamer zijn zorg kenbaar gemaakt over de wat dit betreft netelige positie van Nederland. In deze brief schetst de Minister de in overleg met zijn collega van Landbouw en Visserij genomen beleidsvoornemen om de zelfvoorzieningsgraad van Nederland ten aanzien van hout in een tijdsbestek van 50 jaar tot 25% op te voeren. Door de provincie Brabant is positief gereageerd op dit beleidsvoornemen van de Minister. Zij is met een houtproductieplan gekomen. In het kader van de „Structuurversterkende Projecten 1982” is medio 1983 aan de Heidemij de opdracht verstrekt dit door het Ministerie van Economische Zaken goedgekeurde projectvoorstel „Houtproductieplan Brabantse bossen” uit te werken.

Doelstellingen „Houtproductieplan Brabantse bossen”

Het project dient een structureel stimulerend effect te hebben op de werkgelegenheid alsmede de financiële basis van de bosbezittingen te verbeteren. Deze wensen leidden tot het formuleren van een aantal doelstellingen:

1. Slechts 8% van het houtverbruik wordt in eigen land geteeld. Gestreefd wordt naar een toename tot ca. 25% in 2030. **De eerste doelstelling is verhoging van de houtproductie.**
2. Er is voor houtverwerkende bedrijven een grote markt en een ruime mogelijkheid tot groei, mits het aanbod van hout op niet te grote afstand plaatsvindt. **De tweede doelstelling is de stimulering van de**

Veel (kleine) bouseigenaren zien het wegwerken van achterstallig onderhoud als „onbegonnen werk”. Het wegnemen van deze drempel is een vereiste. (foto „De Dorschkamp”)

houtverwerkende industrie en andere daarmee verwante bedrijvigheid.

3. De werkgelegenheid in de bosbouw en de houtverwerkende bedrijven is in de afgelopen decennia gestaag gedaald. Het project dient zowel op korte termijn als permanent een aanmerkelijke toename van de werkgelegenheid te leveren. **De derde doelstelling is de bevordering van de werkgelegenheid.**
4. Een van de redenen waarom achterstallig onderhoud optreedt, is het vooralsnog niet rendabel zijn van de bossen voor de (kleine) eigenaren. Ook blijkt veelal een gebrek aan informatie over exploitatie en subsidiemogelijkheden een rol te spelen. **Vierde doelstelling is de eigenaren te stimuleren opnieuw en blijvend in hun bos te investeren.**
5. Het project leidt direct tot extra werkgelegenheid, zowel in het bos als bij de houtverwerkende industrie. Naast de directe bedrijfseconomische maatstaven dient ook met het inverdieneffect voor de overheid, door verminderde uitkeringen en door premieopbrengsten en loonbelasting rekening te worden gehouden. **De vijfde doelstelling is het project geheel uit de inverdieneffecten te bekostigen.**

Projectorganisatie

Op basis van een uitvoerige inventarisatie is een overzicht gekregen van de bospercelen waar het onderhoud en de houtproductie ernstig te wensen overlaten. Bos-eigenaren met een totaalbezit van 15.000 ha, verspreid over de provincie, hebben hun medewerking aan het project toegezegd.

Op basis van het bepalen van een urgentie is vervolgens nagegaan welke bospercelen het eerst in aanmerking komen. Voor 5.000 ha is vervolgens een plan uitgewerkt en een kostenanalyse gemaakt. Die 5.000 ha betreffen ongeveer 1/5 van de bossen in Brabant met ernstig achterstallig onderhoud.

Maatregelen om de doelstellingen te bereiken

Om de eerdergenoemde doelstellingen te bereiken zijn de volgende maatregelen voorgesteld:

1. Het wegwerken van achterstallige eindkap.
2. Het omvormen/renoveren van onvoldoende producerende bossen. Onder onvoldoende producerende bossen worden die bossen verstaan waarvan de houtaanwas beduidend lager is dan op die standplaats, gezien zijn kwaliteit, verwacht mag worden. Dit kan een gevolg zijn van een foutieve houtsoortenkeuze of van een ondeugdelijke herkomst. Ook kan het zijn dat een achterstand in het onderhoud of een verkeerd onderhoud heeft geresulteerd in een blijvende schade aan het produktievermogen van het bos.

3. Het wegwerken van achterstallig onderhoud.

Bij veel eigenaren, met name kleine, is de achterstand dusdanig dat zij de indruk hebben dat het onbegonnen werk is het achterstallig onderhoud aan te pakken. Het wegnemen van deze „drempel” is dan ook een vereiste.

4. Het verlagen van de huidige bedrijfskosten.

Het verbeteren van de houtproductie vergt vele jaren. De huidige financiële positie van de bosbezittingen is dan ook alleen te verbeteren door het verlagen van de huidige bedrijfskosten. Daarbij te denken aan het verbeteren van de infrastructuur, het snoeien van bomen, prunusbestrijding, e.d.

De onder 1 en 2 genoemde maatregelen hebben derhalve een directe houtopbrengst tijdens het project ook op lange termijn effect op de houtproductie (na 15-30 jaar). De maatregelen genoemd onder 3 en 4 leveren onmiddellijk een verhoogde en ook kwalitatief betere oogst. Bij de berekeningen in het vervolg is hiermee rekening gehouden.

Fasering

Het totale project in onderverdeeld in vijf fasen. Fase 1 is nauwkeurig uitgewerkt en richt zich vooral op het particuliere bezit. Deze fase is tevens te zien als het eerste werkplan. Tijdens de uitvoering daarvan worden de voorbereidingen getroffen voor de volgende fase.

In fase 1 van het project zijn ruim 400 eigenaren opgenomen. Het grootste deel daarvan (85%) heeft minder dan 5 ha bos in eigendom. Deze groep kreeg speciale aandacht.

Toen zij werden benaderd bleek hun bereidheid om deel te nemen aan het project zeer groot.

Uit de inventarisatie van hun bezittingen bleek dat de manuren, benodigd voor het verrichten van de geïnventariseerde werkzaamheden, 180.000 bedraagt.

Het geïnventariseerde werkbestand omvat o.a. uitzuiveren, prunusbestrijding, verbeteren infrastructuur en herinplant.

De houtvellingswerkzaamheden voor dunning en eindkap zijn niet opgenomen in het project daar deze door bedrijven die al in deze sector werkzaam zijn zullen worden verricht.

Effecten van het plan

Het plan zal effecten hebben op:

1. de houtproductie
2. de stimulering van (afgeleide) bedrijvigheid
3. de werkgelegenheid
4. het toekomstige beheer van het bos

1. Houtproductie

Het Brabantse project zal tijdens de realisatie van fase 1 een eenmalige houtoogst opleveren van:

Het „houtproductieplan Brabantse bossen” leidt direct en indirect tot een verhoogde houtproductie. (foto „De Dorschkamp”)

- achterstallige eindkap	15.000 m ³
- achterstallige dunning	22.000 m ³
- renovatie	35.000 m ³
- diversen	10.000 m ³
totaal	82.000 m³

Fase 1 zal, in combinatie met de verwachte investeringen door boscigenaren, leiden tot een jaarlijkse extra productie van 15.000 m³. Dit wordt bereikt door een verhoogde bijgroei van de bossen dan wel door het betrekken bij de houtoogst van boscigenaren die momenteel daaraan niets doen. Op den duur zal deze extra productie stijgen tot 20.000 m³ per jaar.

2. Stimulering van (afgeleide) bedrijvigheid

Nederland heeft behoefte aan de grondstof rondhout. Een behoefte waarin slechts op beperkte schaal kan worden voorzien door import. Hoge transportkosten spelen daarbij een grote rol. Hout dat extra in Nederland wordt geproduceerd zal de activiteiten van de houtverwerkende industrie, en derhalve ook de werkgelegenheid, doen toenemen. In eerste instantie zal een verhoogde productie mogelijk de export van hout naar België enigszins bevorderen dan wel de import in den lande doen afnemen. Deze verschuivingen zijn waarschijnlijk van tijdelijke aard. Het produceren van een produkt met bijvoorbeeld werkgelegenheidsgelden van de overheid heeft meestal oneerlijke concurrentieverhoudingen tot gevolg. Immers wat met werklozen geproduceerd wordt kan elders niet meer geproduceerd worden (verdringing).

Het produceren van hout is echter in dit verband uniek, want:

meer hout = meer werkgelegenheid zonder dat daarbij verdringing optreedt.

Het achterwege blijven van verdringing is het gevolg van het feit dat wij voor 92% onze behoefte aan hout en houtprodukten moeten importeren.

Hout dat geoogst wordt zal een verdere bewerking ondergaan alvorens het als eindprodukt bij de consument terecht komt. Zo zal bijvoorbeeld het dunne hout tot korte paaltjes verwerkt worden, dik hout tot planken en dennehout tot papier; op die manier ontstaat er een toegevoegde waarde.

De houtoogst wordt grotendeels in Nederland verwerkt en betekent een extra omzet voor de houtverwerkende industrie of aanverwante bedrijven. De houtoogst tijdens de uitvoering van het hiervoor geschetste project is van mindere kwaliteit dan de jaarlijkse houtoogst later. Voor de eerste kan een toegevoegde waarde van ca. f 300,-, voor de laatste van f 400,- per m³ worden aangenomen. Het effect voor de bedrijvigheid is dan in toegevoegde waarde:

- tijdens het project: $80.000 \times f 300,- = f 24.000.000,-$
 - later, jaarlijks: $15.000 \times f 400,- = f 6.000.000,-$

3. Werkgelegenheid

De effecten van het project op de werkgelegenheid kunnen op twee manieren worden onderscheiden:

- werk tijdens het project en het structurele effect
- werk in de bossen en werk in de houtverwerking

Ze kunnen als volgt worden gekwantificeerd:

direct (in het bos):

- tijdens het project, 190 arbeidsjaren
- structureel t.g.v. de verhoogde houtproductie, 15 arbeidsjaren

afgeleid (in de houtverwerkende industrie):

- tijdens het project, 250 arbeidsjaren
- structureel, 60 arbeidsjaren

Een van de moeilijkste opgaven bij het opstellen van het plan was om een serieuze inschatting te maken van de effecten van de extra houtoogst op de houtverwerkende industrie. Nauwkeurige cijfers ontbreken. Na een reeks van gesprekken met deskundigen is toen besloten de vaker in de Nederlandse economie gehanteerde sleutel te hanteren van: f 100.000,- aan toegevoegde waarde is gelijk aan een manjaar. We zijn ons er terdege van bewust dat deze aanname discutabel is.

De structurele werkgelegenheidseffecten zullen geheel ten goede komen van bestaande bedrijven.

4. Toekomstig beheer van het bos

Het project is mede erop gericht de financiële positie van de boscigenaar, zowel op korte als op lange termijn, te verbeteren. Elke bezitting is dan ook in zijn totaliteit bekeken waarbij zowel maatregelen worden getroffen om de houtproductie op te voeren als om de exploitatiekosten te verlagen. Na de voltooiing van de werkzaamheden op een bezitting zal de exploitatie door de eigenaar die deelneemt aan de Beschikking Bosbijdragen zelf gecontinueerd worden. Bezittingen groter dan 5 ha

die niet deelnemen aan de Beschikking Bosbijdragen dienen te beschikken over een beheersplan waaruit duidelijk blijkt dat een planmatig bosbeheer plaatsvindt. De continuïteit van de bosexploitatie in de vele bezittingen zal alleen door middel van samenwerking op een verantwoorde wijze kunnen plaatsvinden. Bij de gesprekken met de betrokken boseigenaren is gebleken dat velen bereid zijn zich te verenigen in „bosgroepen” onder deskundige leiding.

Financiering en inverdieneffect

De kosten van fase 1 bedragen f 9.000.000,-. Daarbij is nog geen rekening gehouden met een eventuele bijdrage van de eigenaren. De economische effecten van het plan rechtvaardigen de verwachting dat in het kader van structuurverbeterende maatregelen van een goede investering sprake is. Het is uniek dat een investering van nog geen f 9.000.000,- 75 permanente arbeidsplaatsen tot gevolg heeft.

Vergelijkt men dit project met investeringen in een industriële onderneming dan is de uitvoering van het project zelfs vergelijking met de bouw van een fabriek en het effect in de jaren daarna met de in de fabriek gecreëerde economische activiteit en werkgelegenheid. Onderscheid moet dan ook worden gemaakt tussen enerzijds de tijdelijke werkgelegenheid, teweeggebracht door het project, met de daaruit te berekenen inverdieneffecten en anderzijds de permanente activiteit die alleen zal blijven bestaan indien het verdere verloop ook bedrijfseconomisch verantwoord is.

De inverdieneffecten zijn bij dit project zeer hoog; argumenten voor deze constatering zijn:

- a. Het werk in de bossen is zeer arbeidsintensief
- b. het gegenereerde werk in de houtverwerkende industrie is economisch rendabel.

De volgende benadering laat zien dat, door de grote hoeveelheid rendabel werk in de houtverwerkende industrie, als gevolg van het project, de inverdieneffecten hoger zijn dan de projectkosten zelf.

Tegenover projectkosten van f 9.000.000,- staan in totaal 370 extra arbeidsjaren, duidelijk minder dan f 25.000,- per arbeidsjaar. In deze berekening wordt er rekening mee gehouden dat door de tamelijk plotse verhoging van de houtoogst, tijdens de realisatie van fase 1, een deel van het hout wordt geëxporteerd.

Dit houdt in dat het creëren van 75 permanente arbeidsplaatsen betaald wordt uit de inverdieneffecten van het project zelf.

Door het niet behoeven uit te betalen van werkloosheidsuitkeringen en het opnieuw ontvangen van premies en belasting zal het project voor de overheid een positief resultaat hebben.

De ontwikkeling van het plan

Het plan bevindt zich nu in de realisatiefase. De geïnventariseerde werkzaamheden worden uitgevoerd in het kader van de Beschikking Bosbijdragen, dan wel via de Beschikking Bijdragen Werkgelegenheid in de Bosbouw. De kleine boseigenaren vormen samenwerkingsverbanden daartoe gestimuleerd en begeleid door rentmeesters van de Heidemij. Naar verwachting zal eind 1985 omstreeks 80% van fase 1 voltooid zijn.

Conclusie

In het „Houtproductieplan Brabantse bossen” is zo nauwkeurig mogelijk nagegaan wat de directe en indirecte effecten zijn van een financiële injectie door de overheid in de bosbouw. Een financiële stimulans, die gericht is op het structureel verbeteren van de houtproductie verbetert de financiële positie van de bosbezittingen, het stimuleert kleine bezittingen tot samenwerking en het leidt tot een blijvende toename van bedrijvigheid in de rentmeesterij, de bosaannemerij, de houthandel en de houtverwerkende industrie.

Uit het „Productieplan” blijkt dat de door de overheid gedane financiële injectie een dusdanige stimulans geeft aan de werkgelegenheid in de bosbouw en de houtverwerkende industrie dat het project via het inverdieneffect zichzelf binnen één jaar terugverdient.

Dit betekent dat de overheid de bosbouw financieel kan stimuleren zonder dat het haar, macro-economisch gezien, geld kost.

ir. J. L. Volmuller
Hoofd Bosbouw Heidemij